

Wakend oog voor zedendelinquent

Wanneer bekend wordt dat een (ex-)zedendelinquent in de buurt woont, kan dat voor behoorlijk wat onrust zorgen. Een proef waarbij deze personen intensieve begeleiding krijgen van vrijwilligers, moet uitwijzen of het recidivegevaar daarmee afneemt.

Tekst: Erik van der Veen

Foto: Hollandse Hoogte

De meeste mensen zijn niet blij als een zedendelinquent in de buurt komt wonen.

Reclassering Nederland begint dit najaar met een proef waarbij zedendelinquenten met reclasseringstoezicht intensieve begeleiding krijgen van een groep vrijwilligers. Het doet denken aan een buddysteem, maar die term gebruikt Sjef van Gennip, algemeen directeur van Reclassering Nederland, liever niet. “De publieke opinie associeert het buddysteem met mensen die een ernstige ziekte hebben en hulp een aandacht nodig hebben. Wat wij beogen is van een andere orde: de vrijwilliger heeft intensief contact met de zedendelinquent om over zijn gedrag te praten, hem te volgen en een bijdrage te leveren aan het voorkomen van meer slachtoffers.”

Cosa (*Circles of support and accountability*) heet de methode, die is komen overwaaien uit Engeland en Canada. Het principe is dat rond een zedendelinquent een kring van vrijwilligers – Reclassering Nederland denkt aan vier – wordt gevormd die frequent, intensief contact met hem houden. “Een kenmerk van zedendelinquenten is dat ze zichzelf isoleren”, weet Van Gennip. De vrijwilligers moeten voorkomen dat de zedendelinquent in een isolement komt of op een andere manier onderduikt. “Doordat de zedendelinquent weet dat de vrijwilligers op de hoogte zijn van zijn verleden, is hij – tussen aanhalingstekens – controleerbaar voor de buitenwereld. En is zijn gedrag makkelijker bespreekbaar.”

Zo wordt een drempel opgeworpen die moet voorkomen dat de zedendelinquent weer in de fout gaat. In Engeland en Canada loopt Cosa al een aantal jaar en daar heeft de aanpak grote successen opgeleverd. “De recidive is met zeventig procent afgenomen”, zegt Van Gennip. Wel wil hij waken voor al te hooggespannen verwachtingen. “Elke substantiële afname van de recidive in deze doelgroep is een succes.”

Animo

Voorlopig zal de proef starten met slechts één zedendelinquent. Die is nog niet gevonden, evenmin als de vrijwilligers. Wel heeft minister van Justitie Hirsch Ballin driehonderdduizend euro beschikbaar gesteld. Van Gennip verwacht dat er voldoende animo zal zijn. “Vergeleken met Engeland heerst in Nederland een veel sterkere vrijwilligerscultuur en daar was het al geen enkel probleem om mensen te vinden. Als je een appèl doet op de burger met de expliciete doelstelling dat hij of zij aantoonbaar een bijdrage kan leveren aan een wat veiliger samenleving, zal dat ongetwijfeld mensen aanspreken.”

Niet iedereen komt direct in aanmerking. De vrijwilligers moeten goed in hun vel zitten, enige mate van gedragskennis hebben en consequent zijn. “Vooral niet gaan schipperen en als ze afwijkend gedrag waarnemen niet aarzelen om dat kenbaar te maken en terug te koppelen naar de professional”, aldus van Gennip. De vrijwilligers worden opgeleid en gecoacht door professionals van Reclassering Nederland. “Het is geen lichte taak, al is het niet de bedoeling dat ze het werk van de professional overnemen. Het gaat dus niet om gedragsaanpak of intensieve gedragsbegeleiding, maar meer

Openheid

In de Maarssense wijk Zwanenkamp ontstond een half jaar geleden behoorlijke commotie toen bekend werd dat een verdachte van een zedenmisdrijf in deze buurt was komen wonen. “Er werd flink geageerd tegen deze bewoner, met name via het forum van een lokale website”, zegt Willem Baas, wijkchef van Team Maarssen. “Het ontspoorde nogal.” Zozeer zelfs dat een aantal jeugdige vanden een steen door de ruit van de buurtbewoner gooiden en vernielingen aan zijn auto pleegden.

Om de onrust te beteugelen legde de politie eerst contact met de wijkcommissie, tevens beheerder van de website. De medewerking was optimaal: de opruiende berichten werden verwijderd. “Dat gaf al iets meer rust.” Vervolgens besloten gemeente, politie, Openbaar Ministerie en GHOR een bewonersbijeenkomst te houden. “Gezien de onrust was openheid geven de beste optie”, zegt Baas. “Het is lastig vast te stellen in hoeverre dit geruststellend werkte, maar duidelijk was wel dat de emoties bij een aantal aanwezigen hoog opliepen. Van de ruim honderd genodigden, liet een tiental flink van zich horen.” De wijkagent heeft later juist met deze mensen veel contact onderhouden.

Commotie

In dit geval was een bijeenkomst van direct omwonenden plus medewerkers van een nabijgelegen school de beste aanpak, maar Baas meent dat dit niet altijd het geval hoeft te zijn bij onrust rondom een (vermeende) zedendelinquent. “We hebben ook een geval gehad waarbij twee directe burens van een verdachte hun onrust en ongenoegen uitspraken. Ik heb hen gezegd dat zij hun onvrede beter voor zichzelf konden houden en het recht op zijn beloop laten. Anders zou net zoiets kunnen gebeuren als in Zwanenkamp.”

In dat geval werd namelijk wel een veroordeling uitgesproken, maar omdat er zoveel commotie was ontstaan en de man door alle publiciteit al was gestraft, legde de rechter een minder zware straf op. In Zwanenkamp is alles inmiddels weer bij het oude. De man die de aanleiding vormde voor de onrust is verhuisd. Baas: “Wij hebben intensief contact gehad met de bewoner. We hebben hem een aantal scenario's geschetst en uiteindelijk heeft hij de juiste beslissing genomen.”

om contact onderhouden. We streven ernaar om op basis van de ernst en aard van het gedrag van de zedendelinquent in te vullen in welke vorm en hoe vaak dat contact moet plaatsvinden.”

Een specifieke aanleiding om juist nu met de proef te starten is er niet. Feitelijk is er altijd veel te doen om zedendelinquenten, zeker als er iets mis gaat. “Die emoties zijn heel begrijpelijk en ook terecht”, meent Van Gennip. “Vooral wanneer er kinderen bij betrokken zijn, lopen die emoties hoog op. Het gaat tenslotte om een heel kwetsbare groep in onze samenleving. Daar moet je met je vingers vanaf blijven. Dat vindt de reclassering ook. Dus ben je verplicht om naast de toezicht- en controlemiddelen die we al hebben, te kijken wat er verder in de wereld te koop is. We hadden al eerder

>>

■ Zeden

>> van deze aanpak gehoord, maar wilden eerst kijken naar de effecten en resultaten voordat we het overnamen.”

Ogen

Van Gennip is van mening dat ook de politie en dan met name de wijkagent een belangrijke rol kan spelen bij het toezicht op zedendelinquenten. Reclassering Nederland heeft op veel plaatsen convenanten met de politie afgesloten die het mogelijk maken informatie uit te wisselen. “In het geal dat een pedoseksueel vrijkomt die bij ons onder toezicht staat en zich aan een aantal voorwaarden moet houden – bijvoorbeeld niet in een bepaalde buurt mag komen – dan kan de wijkagent natuurlijk een uitermate goede rol vervullen.

■ Publiciteit

Begin dit jaar gooiden vandalen twee ruiten in bij een inwoner van de Bredase wijk Heuvelkwartier. Ook probeerden zij diens auto in brand te steken. Aanleiding was een uitzending van Zembla waarin de pedofiel – want eerder veroordeeld - over zijn verleden sprak. Hij afficheerde zich als slachtoffer. De makers van het nieuwsprogramma stelden de politie netjes op de hoogte van de uitzending. Wijkagent Michel Kieneker wist dat alertheid geboden was. “Mijn grootste zorg was de rust in de wijk te handhaven en ervoor te waken dat men voor eigen rechter zou gaan spelen. Met de wijkteamchef en de lokale driehoek hebben we veelvuldig overleg gevoerd over wat er zou kunnen gebeuren.” Om eventuele onrust voor te zijn, voerde Kieneker vele gesprekken in de buurt, ook met de bewuste man. “Ik heb hem aangeraden de wijk uit te gaan, maar dat wilde hij niet. Misschien wel juist doordat ik zoveel contact met hem zocht.”

Na de uitzending was de politie zoveel mogelijk zichtbaar en ‘onzichtbaar’ aanwezig in de wijk. “Met de nadruk op zichtbaar”, zegt Kieneker. Dat hield ze een aantal weken vol. “De prioriteit was hoog.” Ondanks de verhoogde paraatheid sneuvelen toch enkele ramen. “Maar daar is het ook bij gebleven”, zegt Kieneker. “De man is verder niet fysiek belaagd.” Hij woont nog steeds in hetzelfde huis en nog altijd krijgt wijkagent Kieneker meldingen van bezorgde ouders. “Als iemand zijn straf of behandeling heeft ondergaan, is het juridisch afgerond, maar toch kan de terugkomst in de wijk behoorlijk wat stof doen opwaaien”, zegt Kieneker. “Hij voelt natuurlijk wel dat ik hem in de gaten houd. Maar hij legt dat positief uit.”

Indianenverhalen

Volgens Kieneker is het in dit soort gevallen noodzakelijk dat de politie zich laat zien. “Je kunt het de buurt niet verkopen daar *low profile* mee om te gaan. Deze man zoekt zelf de aandacht, dan moet je als politie laten zien dat je erbovenop zit. Maar er zijn ook zedendelinquenten die niet zo prominent in beeld willen komen. Daar past een andere aanpak. Welke, dat verschilt per geval en dat stem ik af met mijn leidinggevende, maar in ieder geval minder opzichtig. Als wijkagent wil je het liefst zoveel mogelijk weten, om eventuele indianenverhalen snel te kunnen ontzenuwen. Maar op sommige zaken heb je weinig invloed. Het is nu rustig hier. Maar het kan zo weer opblazen.”

■ Onderzoek in Canada

In 2007 werd in Canada een onderzoek uitgevoerd naar de impact van Cosa op recidive. Daarvoor vergeleken de onderzoekers een groep van 47 zedendelinquenten met een hoog risico die na hun vrijlating werden begeleid door een groep van vrijwilligers met 47 soortgelijke zedendelinquenten die niet deelnamen aan een Cosa-project. Na 34 maanden kende eerstgenoemde groep een aanzienlijk lager recidivecijfer op alle vlakken. Bijvoorbeeld 83 procent minder recidive op gebied van zeden (2,1 procent vs 12,8 procent), een afname van 73 procent wat betreft alle geweld (inclusief zeden - 8,5 procent vs 31,9 procent) en een algemene recidivereductie van 72 procent (inclusief geweld en zeden - 10,6 procent vs 38,3 procent).

Zij zijn onze ogen. Als de wijkagent weet van de achtergrond van bepaalde personen, kan hij of zij extra alert zijn.”

Dat betreft dan zowel alertheid op het gedrag van de (ex-) zedendelinquent als op dat van de omwonenden. De praktijk heeft uitgewezen dat weinig mensen zitten te wachten op een verkrachter als buurman, met alle problemen van dien. “Als je merkt dat het begint te broeien, is openheid de beste remedie”, meent Van Gennip. “Wij hebben als reclassering in dergelijke gevallen samen met gemeente en politie bijeenkomsten voor buurtbewoners gehouden, om uit te leggen hoe de situatie is en wat wij doen om zo iemand in de gaten te houden. Maar als wij direct al vermoeden dat er problemen ontstaan wanneer iemand naar zijn oude woning terugkeert, zullen wij er eerst alles aan doen die persoon ervan te overtuigen dat hij zich beter ergens anders kan vestigen. Ook vragen we de rechter steeds vaker bijzondere voorwaarden op te leggen die het iemand verbieden in bepaalde gebieden te komen.”

Toezicht

Cosa, gebieds- of contactverboden, enkelbanden, gps-systemen, intensieve therapieën: er is een keur aan instrumenten beschikbaar, maar het recidivegevaar blijft hardnekkig hoog. De meeste zedendelinquenten staan maximaal twee jaar onder toezicht bij de reclassering. Van Gennip: “Daarna kun je nog een keer verlenging van een jaar aanvragen bij de rechter, maar dan houdt het echt op.” Reclassering Nederland pleit ervoor na het definitief aflopen van het toezicht opnieuw het recidiverisico in kaart te brengen. “En als blijkt dat de kans op herhaling aanwezig is, zou je het toezicht moeten kunnen verlengen. Desnoods levenslang.” ■

erik.van.der.veen@politieacademie.nl

Voor meer informatie:

PKN > Criminaliteit > Zedendelicten > Zedenzaken